

Bilişim Etiği ve Hukuku

Prof. Dr. Eşref ADALI

Sosyal Ağlarda Etik

11

Sosyal Ağların Yararları

İnsanlar ile bağlantı kurma: İnsanlar ile her yerden bağlantı kurma olanağı sağlamaktadır. Bu olanak eski arkadaşlar, iş arkadaşları, akraba ve dostlar ile bağlantıda olmayı sağlaması açısından yararlıdır. Özellikle birbirinden uzak yaşayanlar, dolayısıyla birbirini seyrek görenler için katkısı yüksektir.

Anlık iletişimde bulunma olanağı: Nerede olduğunuza bağlı olmaksızın hatta hareket hâlindeyken insanlarla canlı iletişimde bulunma olanağı sağlamaktadır. Özellikle akıllı telefon ile bu olanak yaygınlaşmıştır. Böylece insanlar birbiri ile iletişim kurmak için sabit telefonun başında oturmak zorunda kalmaktan kurtulmuşlardır.

Haberleri anlık olarak öğrenebilme: Geçmiş dönemlerde olduğu gibi radyo veya televizyonda öğlen veya akşam haberlerini beklemeye gerek olmadan güncel haberleri anlık olarak öğrenebilme olanağı sağlamaktadır. Bunun için sosyal ağlara bağlanmaya bile gerek olmadan kişinin ilgilendiği haberler doğrudan kendisine gelebilmektedir.

İş olanakları: Sosyal ağlar iş arayanlar ile işverenler arasında duyuru panosu gibi çalışmaktadır. Bu ortam sayesinde iş arayanlar kendilerini tanıtabilmekte veya iş olanaklarını izleyebilmekte, işverenler de işin niteliğini ve aradıkları kişilerin özelliklerini buradan duyurabilmektedirler.

Eğlenme ve eğlence: İnsanın sosyal bir varlık olduğunu düşünürsek çalışmaktan yorulduklarında dinlenmek amacıyla sanal dünyada dolaşmaları onlar için bir eğlenme ortamı eğlence kaynağı olmaktadır.

Sosyal Ağların Zararları-I

Bilgi kirliliği: Sosyal ağlarda okunan ve izlenen her kaynağın doğru bilgi içerdiği söylenemez. İnsanlar bilmeden yanlış bilgileri sosyal ağlarda yaydıkları gibi bilerek ve kasıtlı olarak yanlış bilgiler yaymaktadırlar. Bu tür kasıtlı ve yanıltıcı bilgileri sosyal ağlarda yaymak, ciddi bir etik sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazıları ise daha da büyük zararlara neden olduğu için yasalarla cezalandırılmaktadır.

Kişinin özelini açığa vurma: Sanal dünya kişinin saklı tutulması gereken bazı bilgilerini açığa vurmaktadır. Örneğin cep telefonu kullanan birinin ne zaman, nerede, kiminle olduğu bilinmekte ve bilgi isteği dışında bazı sosyal ağlarda açıklanmaktadır. Benzer şekilde sosyal ağlarda paylaşılan bilgilerden kişinin özeline ilişkin bilgiler ortalığa saçılmaktadır. Bireyin kiminle ne zaman, nerede olduğunu herkes öğrenebilmektedir. Bazı kişiler bu bilgilerin yayılmasını bilerek ve isteyerek kendileri yapmaktadırlar.

Hakaret ve karalama: Bazı insanlar çekemedikleri veya kiskandıkları insanları karalamak veya onlara hakaret etmek için sosyal ağları kullanmaktadırlar. Bu tür davranışlarda bulunanlar genellikle kimliklerini gizli tutmaktadırlar. Kimliklerini gizli tutabilecekleri sosyal ortamlarda hakaret ve karalama eylemini gerçekleştirirler.

Zorbalık: Sosyal ağlarda insanlara karşı zorbalık yapma eylemleri sıkça gözlenmektedir. Zorbalıkla insanları toplumda aşağılamaya, küçük düşürmeye veya korkutmaya çalışmaktadırlar. Zorbanın saldırısına uğrayanlar çok büyük zararlar görmekte, hatta hayatlarını kaybetmektedirler.

Sosyal Ağların Zararları-II

izleme: Bazı kıskanç insanların yakın arkadaşlarını, arkadaşlıkları sırasında ve ayrıldıktan sonra bile sosyal ağlarda sürekli izledikleri görülmektedir. Bu ortamlardan elde ettikleri bilgileri kullanarak ya da ellerinde olan bazı bilgi ve belgeleri bu ortamlarda yayarak arkadaşını zor duruma düşürmeye çalışmaktadırlar.

Yüz yüze görüşmelerin azalması: İnsanlar eski dönemlerde olduğu gibi ikili veya çoklu yüz yüze görüşmeler yerine sanal dünyada görüşmeyi yeğlemektedirler. Bu durum insanların sosyalleşmesini engellemektedir. Sosyalleşemeyen insan ve toplulukların gelecekleri karanlıktır.

Zaman öldürme: Amaçsız biçimde tanıdık ya da tanımadık insanlarla sohbet bir anlamda zaman öldürmektir. Sosyal dünyada amaçsız biçimde dolaşmak ve eylemlerde bulunmak da aynı anlamdadır.

Özendirme: Sosyal ağlar gösterişli giyim, kuşam, eşya, harcama ve yaşam biçimlerini insanlara sergilemektedir. Sergilenenlerin bazıları gerçek değil, bazıları ise abartılıdır. Bu tür gösterişli davranışlar bazı insanları kıskandırıp bunalıma sokabilmektedir. Özendirmeler toplumsal patlamalara bile neden olabilir.

Bilgi Paylaşım ve Sohbet Ortamları

- Genelağ'ın ilk kullanıldığı dönemlerde basit sayılabilecek sohbet uygulamaları kullanılmıştır. İlk uygulamalar iki kişi arasında sadece yazışmaya olanak sağlama iken zaman içinde sohbet programları gelişti ve günümüzde yazılı, sesli ve görüntülü görüşmelere olanak sağlamaktadır. Bunlara ek olarak kişiler görüş ve düşüncelerini arkadaşlarının görüp yorum yapabileceği panolara asabilmektedirler.
- Bilgi paylaşımı ve sohbet amaçlı bu uygulamalarda kişiye özel sayfada kişiyi tanıtacak bilgiler yer almaktadır. Ancak bu bilgilerin gerçek olup olmadığı tartışılır. Bu özel sayfada kişinin arkadaşları, kimlik ve resimleri ile görülür. Bunlara ek olarak kişinin özel yaşamı, zaman içindeki eylem ve etkinlikleri de izlenebilir.
- Günümüzde yaygın olarak kullanılan bilgi paylaşım ve sohbet ortamları o denli etkin hâle gelmiştir ki politikacılar, toplum önderleri, kurumlar ve kuruluşlar bu ağları kullanarak resmi nitelikte mesaj yayımlamaktadırlar.
- Böylesine yaygın ve etkin olan bilgi paylaşım ve sohbet ağlarında etik ve hukuk dışı olayların yaşanması olağandır. Bu tür olaylar:

Sanal zorbalık

Sanal izleme

Sanal avcılık

Sanal Ortamda Zorbalık

- Zorbalık olarak anılan davranış aslında taciz, eziyet etme, aşağılama, utandırma ve korkutma eylemlerini içermektedir. Zorbalık bir kişinin bir topluluğa veya bir topluluğun bir kişiye ya da bir topluluğun bir topluluğa karşı yapılmaktadır. Zorbaların eylemleri sonunda intihar eden çok sayıda insana ilişkin haberler basında yer almaktadır.
- Sosyal ağlarda gerçekteştirilen zorbalıklarda zorbalar genellikle kimliklerini saklarlar. Bu nedenle zorbaların ortaya çıkarılabilmesi için bilişim uzmanı kolluk güçlerinden yardım almak gerekir. Sosyal ortamda gerçekteşen zorbalığa ilişkin bilgiler çok sayıda insana ulaşmaktadır. Bu nedenle etkisi daha fazladır. İki tür zorbalığın adli delilleri de farklıdır. Sokakta gerçekteşen zorbalıkta görenler hem tanık hem de delildir buna karşın sosyal ağdaki zorbalığın delili yazı, ses, görüntü ve bunlara ilişkin eylem tutanaklarıdır (log).

Zorbalık Türleri

- Bir Topluluğun Bir Kişiye Yönelik Zorbalığı
- Bir Kişinin Tanıdığı Bir Kişiye Yönelik Zorbalığı
- Bir Kişinin Tanımadığı Bir Kişiye Yönelik Zorbalığı

Bir Topluluğun Bir Kişiyeye Yönelik Zorbalığı

Aynı yerde çalışan veya eğitim gören arkadaşlar arasında gözlemlenen bir zorbalık türüdür. İlişkilerin iyi gittiği sıralarda arkadaşlar arasında bir grup iletişim ağı oluşturulur. Bu ağ üzerinden grup üyeleri iletişimde bulunur ve bilgi paylaşırlar. Bu açıdan değerlendirildiğinde son derece yararlı bir uygulamadır. Bu grupta olan bir kişi, diğer üyeler tarafından bir şekilde dışlandığında ve dışlanma ile ilgili yazılar, resimler ve konuşmalar yayımlanmaya başladığında zorbalık başlamış sayılabilir. Bu zorbalıklar dışlanan kişiyi aşağılayıcı ve utandırıcı seviyeye ulaştığında ise dışlanan kişinin ruhsal dengesi bozulur. Bunun sonucu intihara kadar gitmektedir.

Değerlendirme

- Bir topluluğun bir kişiyeye karşı yaptığı zorbalık ahlak ve etik açıdan son derece yanlıştır. Dışlanan kişi hatalı olsa bile bunu açıklamanın daha insancıl yolu bulunup kendisine özel açıklama yapılabilir, toplum içinde küçük düşürmeye gerek yoktur. Bu tür zorbalık etik olmadığı gibi kötü sonuçlar doğurduğunda suç sınıfına girer.
- Bu tür olayların kötü biçimde örneğin ölümlerle sonuçlandığı durumlarda hukuk kuralları çalıştırılabilmektedir. Bizim hukukumuzda intihara yönlendirmek suç olarak değerlendirilmektedir. (TCK 84)

Bir Kişinin Tanıdığı Bir Kişiyeye Yönelik Zorbalığı-I

Birinci tür zorbalıklar birbirini tanıyan ve geçmişte iyi ilişkileri olan ancak ilişkileri bozulmuş kişiler arasında görülmektedir. Araları bozulduktan sonra bir taraf diğerini rahatsız etmeye başlamaktadır. Bunu, kişiyi sık sık telefonla arayarak, geçmiş iyi günlerde yaşadıklarını anımsatarak, geçmişe ilişkin yazı, söz ve görselleri göndererek yapmaktadır. Daha da ileri giderek bunları çevresindeki kişilerle paylaşabilmektedir. Yaşanmış bazı olaylarda, zorbanın küçük düşürmek istediği kişiye ilişkin özel yazışma, konuşma ve görüntü kayıtlarını, kişinin yöneticisine ya da kişinin yeni arkadaşına gönderdiği anlaşılmaktadır. Böyle zorbalıklar nedeniyle eşini ve işini kaybedenler olmuştur.

Değerlendirme

- Birlikte iyi ve güzel günleri olmuş kişilerden birinin intikam hırsıyla karşı tarafa zorbalık yapması ahlak açısından ayıplanacak bir davranıştır. Erdemli bir insanın yapacağı bir davranış da değildir.
- Yasalar bu tür zorbalıkları cezalandırmaktadır. Ancak bunun için yeterli adli delilin bulunması gerekir.

Bir Kişinin Tanıdığı Bir Kişiyeye Yönelik Zorbalığı-II

Tanıdığı bir kişiyeye yönelik zorbalığın bir başka türü, bir nedenle kızdığı kişiyeye karşı yapılanıdır. Zorba bir nedenle kurban dediğimiz kişiyeye kızmaktadır ve onu toplumun gözünde aşağılamak, üzmek ve küçük düşürmek istemektedir. Bunu iki türlü gerçekleştirebilmektedir:

Birinci yöntemde, sohbet ağlarında karalama girişimlerinde bulunmaktadır. Daha doğru bir tanımlama ile dedikodu ortamlarını kullanmaktadır. Bilindiği gibi bu tür sosyal ortamlar ülkemizde de kurulmuş, adlarının sonuna neden gerekiyorsa "sözlük" sözcüğünü eklemiştirler. Bu yerlerde kişiler kimliklerini saklayarak her türlü şeyi yazabilmektedirler. Dolayısıyla zorba kimliğini gizleyerek bu tür ortamlarda karalayıcı yazılar yazarak kurbanını toplumda küçük düşürmeye çalışmaktadır.

Değerlendirme

Yeterince denetlenmeyen dedikodu sayfaları olduğu sürece bu tür yalan ve karalayıcı davranışlar olacaktır.

Bir Kişinin Tanıdığı Bir Kişiyeye Yönelik Zorbalığı-III

Üçüncü yöntemde, seçtiği kurban adına bir web sayfası ya da sosyal ağ üzerinde bir sayfa düzenlemektedir. Bu sayfaya kurbanla ilişkin gerçek bilgileri örneğin kimlik bilgilerini, iletişim bilgilerini, fotoğraflarını ve kişiyeye ilişkin başka bilgileri yerleştirmektedir. Tanınmış bir kişinin bu tür bilgilerini elde etmek çok kolaydır. Bundan sonra kişiyeye küçük düşürecek kısma geçer. Bu kısma kurbanın yüzünü kızartacak, yaşadığı toplumda aşağılanmasını sağlayacak yalan bilgileri yerleştirir. Türkiye'de bu konuda iki örnek olay yaşanmıştır. Birinde erkek bir öğretim üyesi için hazırlanmış ve küçük düşürücü kısma eşcinsel arkadaş arıyorum diye yazılmıştır. Diğer bir örnekte bir hanım için benzer bir sayfa hazırlanmıştır.

Değerlendirme

- Bir web sayfası için alan adı almak çok kolaydır. Özellikle yurt dışındaki bir firmadan alan adı almak için bedelini ödemek yeterli olmaktadır. Alan adlarının verilmesi sırasında isteklinin bu adı almaya hakkı olup olmadığı araştırılmamaktadır. Bu nedenle verdiğimiz kötü örneklerin önlenmesi çok zordur.
- Davranış ahlak ve etik açısından yanlış olduğu gibi yasal açıdan da yanlıştır. Ancak web sayfasını ya da sosyal ağ üzerinde kişiyeye özel sayfayı düzenleyeni bulmak uğraş gerektirir. Bu tür sayfaların kapatılması yönünde sosyal ortamı sunan kuruluşlar yardımcı olmaya çalışmaktadır. Yakın zamanda, yeni sayfa açmak isteyenlerden geçerli kimlik ve iletişim bilgilerini istemektedirler.

Bir Kişinin Tanımadığı Bir Kişiyeye Yönelik Zorbalığı

Bu tür zorbalıklar genellikle ruh sağlığı bozuk erkekler tarafından yapılmaktadır. Zorba kişi sosyal ağlarda kurban arayışındadır. İlk görüşmelerinde kurbanların kendisine güvenmesini sağlamaya çalışır ve güveni sağladıktan sonra zaman içinde samimiyeti artırır. Güveni sağlamlaştırmak için hediye ve para gönderenlere bile rastlanmaktadır. Karşılıklı güven ortamı sağladıktan sonra görüşmeler cinselliğe doğru evrilmeye başlamaktadır. Kurbandan fotoğraf göndermesini istemeye başlar. İlk fotoğraflar masum fotoğraflardır. Daha sonrasında biraz açık fotoğraflar isteyebilir. Kurban isteksiz olduğunda zorba tehdit etmeye başlar. Eski yazışma ve fotoğrafları öncelikle kurbanın yakınlarına daha sonra çevreye dağıtacağını söyleyerek kurbanını daha fazlasına zorlar. Zorbaların bu tür eylemlerini sadece ruhsal bozuklukları nedeniyle yaptıkları düşünülmemelidir. Bu tür eylemleri para sızdırmak amacıyla yapanlara da rastlanmaktadır. Bu tür zorbalık nedeniyle intihar etmiş kurbanların sayısı azımsanmayacak düzeydedir.

Değerlendirme

- Bu tür zorbalık ahlak ve etik olarak değil hukuk açısından değerlendirilip zorbanın cezalandırılması gerekir.
- Bunun için kurbanların kolluk kuvvetlerini bilgilendirmesi ve delil toplaması yerinde olur. Delil toplanması konusunda kolluk kuvvetleri yardımcı olabilirler.

İzleme- I

Bir kişinin eylem ve davranışlarını sürekli izleyerek bilgi toplamak ve bu bilgileri kullanarak yapılan bir eylem türüdür. Sinsice izlemek de denilen bu yöntemle yapılan zorbalıkları iki kümede incelemek olanaklıdır:

- **Yakın Arkadaşı İzlemek:** Arkadaşlardan biri diğerinin gün içindeki tüm davranışlarını izlemeye başlar. İzlemek için cep telefonuna yüklediği uygulamaları veya izlediği kişinin sosyal ağlardaki paylaşımlarından yararlanır. Bu tür izlemelerin kıskançlıktan kaynaklandığı açıktır. Bu tür davranışlar kötü sonuçlara hatta arkadaşlıkların son bulmasına neden olabilir. Kıskanç kişilerden bazılarının izleme sonucunda elde ettiği bilgileri daha sonra zorbalık yapmak üzere kullandıklarına tanık olunmaktadır.

Değerlendirme

Eylem zorbalığa evrilmediği sürece ahlak ve etik açısından değerlendirilebilir, davranış doğru değildir. Ancak zorbalık durumunda konu hukuka iletilmelidir.

İzleme- II

- İzleme yoluyla yapılan zorbalığın bir başka türü ise kurbanın bilgisayarına veya cep telefonuna yüklenen casus yazılımlar ile gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemde kötü niyetli kişi sohbet ağlarında tanıştığı ve görüşmeye başladığı kişinin bilgisayar veya cep telefonuna casus programı yükletmektedir. Bu programı kurbanı hediye biçiminde gönderdiği bir fotoğraf veya yazıya ekleyerek göndermektedir. Kısaca casus adını verdiğimiz bu program, kurbanın bilgisayarını ve cep telefonunu uzaktan yönetebilen bir programdır. Zorba bu programı kullanarak kurbanın bilgisayarındaki bilgileri çalabildiği gibi bilgisayardaki kamerayı çalıştırarak kişinin özel yaşam ortamından görüntü alabilmekte ve onu sürekli izleyebilmektedir.
- İzleme yöntemiyle insanların özel yaşamları hakkında ses ve görüntü elde eden zorbalar bunları daha sonra para sızdırmak veya cinsel istekleri için kullanmaya çalışmaktadırlar. Kurbanların bazıları düştükleri kötü durumdan kurtulmak amacıyla ölümü seçmektedirler.

Değerlendirme

Amaç, çıkar ve taciz amaçlı olduğundan ahlak ve etik olarak değil hukuk açısından değerlendirilip zorbanın cezalandırılması gerekir.

Bunun için kurbanların kolluk kuvvetlerini bilgilendirmesi ve delil toplaması yerinde olur. Delil toplanması konusunda kolluk kuvvetleri yardımcı olabilirler.

Cinsel Sapıklık

- Cinsel sapıklar her dönemde ve her toplumda görülmüştür. Bu tür sapıklar için sosyal ağlar büyük kolaylık sağlamaktadır. Cinsel sapıklığı olanlar bu ortamlarda vahşi bir avcı gibi çocukları hatta yetişkinleri avlamaya çalışmaktadırlar. İlk görüşmeler sanal ortamda gerçekleştiği için kurbanlar bunu bir fantezi ilişki olarak değerlendirmektedir. Ancak zamanla ilişkiler fiziksel ilişkiye dönüşmekte ve cinsel sapıklar hedeflerine ulaşmaktadır.

Değerlendirme

Sosyal ağlarda bu tür ilişkiler yetişkinler arasında yaşandığında değerlendirmek çok zordur. Olayın rıza ile mi yoksa zorla mı gerçekleştiğini ortaya çıkarmak zordur. Ancak çocuklara karşı yapılan cinsel tacizler affedilmemekte ve yetişkin kişi cezalandırılmaktadır.

Dedikodu Ortamları

- Amaçları insanların görüş alışverişinde bulunmalarını sağlamak, her konuda bilgi edinmek olarak açıklanan bu tür sosyal ağların asıl amaçları, reklam gelirlerinden para kazanmaktır.

- Bu tür ortamlara gönderilen yazıların ciddi bir denetimden geçirilmediği ortamda dolaşan yazıların içeriğinden kolayca anlaşılmaktadır. Dedikodu ağları kullanılarak yapılabilecek zararlar aşağıda sıralanmıştır:

- Bir kişiyi haksız yere karalamak, iftira atmak ve toplumda küçük göstermek.
- Bir ürünü veya hizmeti haksız yere kötülemek.
- Bir kurum veya kuruluşu haksız yere kötülemek.
- Toplumun yanıltmaya yönelik haber yaymak.

Değerlendirme

- İnsanların dedikodu merakı olduğu sürece bu tür siteler var olacaktır. Bu tür sitelerin sahipleri de reklam gelirleri ile para kazanacaklardır. Bu arada mahkeme kapılarında dolaşmaları da kaderleri olacaktır.
- Dedikodu sayfalarını kurup işletenlerin beklentisi para kazanmaktır. İnsanların bilgi edinmesi ve ifade özgürlüğü onların amaçları içinde yer almaz. Salt para kazanmak için dedikodu sayfası işletmenin ahlak ve etik açısından yanlış olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Önerimiz bu tür sitelerin toplum tarafından itibarsızlaştırılmasıdır.
- Bu tür sayfalardan bilgi edinmek ve bu bilgilere dayanarak hareket etmek erdemli bir davranış olamaz.

Görüş ve Öneri Toplama-I

Günümüzde özellikle genç insanlar bir ürün veya hizmet satın almadan önce Genelağ'da bu ürün ve hizmet hakkında insanların görüşlerini almayı yeğlemektedir. Genelağ'daki yorum ve değerlendirmelerin bu konularda kendilerine yardımcı olduğunu savunmaktadırlar. Eğer okudukları yorum ve değerlendirmeler gerçeği yansıtıyor ise düşünceleri doğrudur. Ancak bu durum her zaman ve her konuda doğru değildir.

Teknik inceleme

- Basılı dergilerin yaygın olduğu dönemlerde dergiler kendi konularında tüketicileri bilgilendirmeye çalışırlardı. Örneğin fotoğrafçılık ile ilgili bir dergi piyasaya yeni çıkan bir fotoğraf makinesini teknik olarak inceler, üzerinde deneyler ve ölçmeler yapar, ardından makinenin üstün ve eksik yönlerini ortaya koyardı. Bu tür incelemelerde yakın fiyat ve özellikteki makineler de karşılaştırılırdı. Genelağ'ın yaygın olarak kullanılmasının sonucu olarak bu tür teknik inceleme yazı ve raporlar artık web ortamında yayımlanmaktadır.
- Bu tür yayımları yapanlar alanlarında saygınlık kazanmışlardır, dolayısıyla raporlarına güvenilebilir. Sosyal dünyanın bileşenleri olarak değerlendirmek de doğru olmaz.

Değerlendirme

Yıllardır bu tür inceleme yapan ve sonuçlarını yayımlayan kişi ve kuruluşların değerlendirmelerine güvenilebilir.

Görüş ve Öneri Toplama-II

Kullananların Görüşleri

- İnsanların öğrenmek istedikleri konu her zaman teknik bir konu olmayabilir. Örneğin bir kasabaya ilk kez giden birisi nerede, ne yenir diye merak edebilir. Otel araştırması yaparken ön seçim yaptığı oteller hakkında daha önce bu otellerde kalmış olanların görüş ve yorumlarını öğrenmek isteyebilir. Bu durumda sosyal ağlardan görüş, yorum ve değerlendirmeleri okumak yararlı olabilir.
- Sosyal ağlardan bilgi edinmek kolaydır ama güvenilirliği tartışılır. Sosyal ortamda görüş açıklayanların beklentileri farklı olabilir. Bir otel için birisi olumlu şeyler söylerken diğer bir kişi olumsuz şeyler yazabilir. Bilgi edinmeye çalışan kişi çok sayıda kişinin görüşlerini öğrenip bir ortalama yorum yapabilir.
- Sosyal ortamlarda insanları kandırmak amacıyla yorumların yapılması da olasıdır. Hatta rakiplerin birbirini kötülemek amacıyla olumsuz veya kendi işletmesini beğendirmek için olumlu yazanlar da olabilir.

Değerlendirme

Çok sayıda görüş toplayıp bunlardan bir sonuç çıkarmak doğru olur. İsimli yorumlara itibar edilmemelidir.

Görüş ve Öneri Toplama-III

Çokbilmiş Görüşü

- Sosyal ağların kullanımı ile ortaya çıkan bir başka olgu bazı kişilerin bu tür ortamlarda boy göstermesi, zaman içinde çevre ve izleyen kazanması ve bu durumu bir gelir kapısına dönüştürmesidir. Bu kişiler başlangıç aşamasında kendi yaşantılarını ve yaptıklarını sosyal ağlarda paylaşmaya başlamaktadır.
- Örneğin başlangıçta, gezdiği gördüğü yerlerin fotoğraflarını sergilemektedir. Daha sonra bunlar hakkında bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Böylece çevre edinmektedir. Gelişmeler olumlu olduğunda özel tanıtımlar yapmaktadır. Çevresi genişleyince tanıttığı yerlerden reklam geliri elde etmektedir.
- Bir başka örnek takı konusunda verilebilir. Özellikle hanımların ilgi gördüğü bir sosyal ağ türü diyebiliriz. Böyle bir ağda kendisine özel sayfa düzenleyen birisi ilk aşamada kendi takılarını sergiler. Çevresi genişlediğinde takı üreticileri takılarını tanıtması için kendisine para verirler.
- Çokbilmiş rolünde sosyal ağlarda görev yapan kişilerin içinde tanınmış kişiler de bulunmaktadır. Bu kişilerin bu tür sayfalarda görünmesini özellikle üretici ve hizmet sunan firmalar istemektedir. Kendilerine teknik destek de sunmaktadırlar. Amaçları çok açıktır: Tanınmış kişileri firmalarının vitrinine koyarak sinsice reklam yapmaktadırlar. Bu iş birliğinden tanınmış kişi de payını almaktadır.

Değerlendirme

Çokbilmiş kişi konusundaki örneklerimizi artırabiliriz. İnsanlar için bir kazanç kapısı oluşturması açısından yararlı bulabiliriz. Ancak bu kişilerden öğrenilecek bilgilerin tarafsız olmadığını, arkalarında destekçilerin bulunabileceğini göz ardı etmemek gerekir.

Özellikle tanınmış kişilerin bu tür işi para kazanmak için yaptıkları bilinmektedir. Tanıtımını yaptıkları ürünler hakkında söyledikleri veya gösterdikleri tümüyle reklam amaçlıdır.

Tanıtım ve Reklam - I

Televizyonda yapılan reklamların radyo reklamlarını geriye ittiği bilinmektedir. Günümüzde sosyal ağdaki reklamların televizyonlardaki reklamların önüne geçtiği söylenmektedir.

- **Doğrudan reklam:** Genelağ'da bir konuda araştırma yapan bir kişiye sosyal ağda dolaştığı sürece ilgilenmektedir. Kişinin web tarayıcılarındaki dolaşmalarından incelediği web sayfalarına ve incelediği ürünlere bakarak veya e-postalarının içeriğinden ilgilendiği konu öğrenilmekte ve kendisine doğrudan reklam gönderilmektedir.
- **Kişiler üzerinden reklam:** Kişiler üzerinden reklam yapılmaktadır. Bu tür reklamcılığa, yayılma biçimi virüse benzediği için "**viral reklamcılık**" adı verilmektedir. Türkçe karşılık olarak "**kulaktan kulağa reklam**" terimi daha uygun düşmektedir.

Değerlendirme

- Kulaktan kulağa reklam, üreticisi tarafından açıkça belirtildiği durumlarda etik bir sorun yoktur. Aynı şekilde dağıtımını yapmasında bir sakınca görmediğiniz kulaktan kulağa reklam için de etik bir kusur bulamayız.
- Kulaktan kulağa reklam sinsice yapılıyor ise etik kurallar çiğneniyor diyebiliriz.

Tanıtım ve Reklam - II

- **Çokbilmiş ile reklam:** Bir önceki kısımda anlatıldığı gibi sosyal ağda, çok bilmiş gibi görünüp belli konularda bilgi paylaşanların belli bir kısmı bunu belli ürünlerin tanıtımı amacıyla yapmaktadırlar. Etkili bir reklam yöntemi olarak kabul edilebilir. Amaçlarının reklam olduğu bilindiği sürece etik açısından bir terslik yoktur. Ancak tanıtımı tarafsız olarak yaptığını söyleyip reklam amaçlı yapanlar etik davranmıyor diyebiliriz.
- **Gruplar üzerinden reklam:** Sosyal ağlarda değişik amaçlar için gruplar oluşturulmaktadır. Bunlar arkadaşları veya belli konu ile ilgilenenleri bir araya getirmektedir. Bu gruplara sosyal özelliklerine veya ilgi alanlarına göre reklam gönderilmektedir. Gruba gelen reklamlar grup üyeleri arasında tartışılarak değerlendirilmektedir. Böylece reklam amacına ulaşmaktadır.

Sanal Dünya- I

- Bilgisayarların yetenekleri ve hızları arttıkça grafik yetenekleri de artmıştır. Bunun sonucu olarak bugün gerçeğe yakın canlandırmalar yapılabilmektedir. Sinemalarda izlediğimiz bazı sahneler bilgisayar canlandırmasıdır. Sinema sahnelerinde anlık gösterim söz konusu olmadığı için yüksek çözünürlük elde edilebilmektedir. Canlandırmaların anlık yapıldığı örnekleri oyun programlarında görebiliyoruz ve çok başarılı olduklarını söyleyebiliriz.
- Bilgisayar grafik programlarını kullanarak gerçekleştirilen canlandırmalardan oluşturulan yapıtlara Sanal gerçeklik adı verilmektedir. Sanal gerçekliğin gelişmesi Genelağ üzerinde yeni uygulamaların üretilmesine olanak sağlamıştır. Bunlar:
 - Bilgisayar Oyunları
 - Sanal Dünyada Hayat

Bilgisayar Oyunları

- Bilgisayar oyunları kişisel bilgisayarların yaygınlaşması ile çığ gibi gelişmiş ve günümüzde önemli bir iş alanı oluşturmuştur. Dünyanın sayılı firmaları, oyun programları ve konsolları üretmektedir. Oyun programlarının yararları olduğu kadar zararları da tartışılmaktadır. Ancak insanların eğlenme ve eğlence gereksinimlerini karşıladığından yorum yapmaya gerek görmüyoruz. Oyun içerikleri yararlı olabileceği gibi zararlı da olabilir. Ancak oynayanlar oyunu beğenip aldıkları ve oynadıkları için etik bir sorun görülmemektedir.

Sanal Dünya- II

Sanal Dünyada Hayat

- Bu dünyada oyun içinde oyuncunun kendisi rol almaktadır. Her oyuncu Kendisini temsil etmek üzere yapay insan (avatar) oluşturmaktadır. Yapay insan sanal dünyada gezebilmekte, alışveriş yapabilmekte, insanlarla tanışabilmekte, onlarla arkadaşlık kurabilmekte, duygusal ilişkilere girebilmektedir. Bu dünyada tanıştığı yapay insanlar da başka insanlar tarafından oluşturulmuştur ve onlar tarafından yönetilmektedir. Dolayısıyla sanal dünyadaki yapay insanların her biri gerçek dünyadaki bir kişinin temsilcisidir.
- Sanal dünyadaki hayatı bir maskeli toplantıya benzetebiliriz. Bu toplantıda kişiler kimliklerini saklamak için sadece maske takmayı yeterli görmemekte, tüm kıyafetlerini hatta vücutlarını değiştirmektedirler. Böylece birbirinin kimliğini bilmeyen ve öğrenemeyen bir dünya oluşmaktadır. Böylece insanlar gerçek hayatta yapmayacakları veya yapamayacakları her şeyi bu ortamda yapma fırsatı elde etmektedirler.
- Sanal dünyadaki hayatta insanlar her türlü etik ve yasal kuralları çiğneyebilirler. Örneğin trafik kurallarını hiçe sayabilirler, arabalarını parçalayabilirler, sevmediği birini öldürebilirler, cinsel tacizde bulunabilirler.
- Bu dünyada oynayanlar doğal olarak giyim, yemek, konaklama, taşıt, silah gibi şeylere gereksinim duyarlar. Sanal dünya buna da olanak sağlamaktadır. Gerçek insanlar bu programlar için açılmış hesaplara gerçek para yatırarak sanal para almaktadır. Sanal paraları kullanarak gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Gerçek paralar programı hazırlayanların kasasına girmektedir.
- Sanal dünyada tanışıp dost ya da düşman olanların bir süre sonra gerçek dünyada da bir araya geldiklerine ilişkin haberler basında yer almaktadır. Dostların bir araya gelmesi olumlu karşılanabilir. Ancak düşmanların karşılaşmalarında cinayet işledikleri de olmuştur.

Bloglar (Düşünce Tutanakları)

- Düşünce tutanakları kişilerin günlük eylemlerini yazacakları sayfaları olarak düşünülmüştür. Ancak zaman içinde eylemlerin yanı sıra görüşler ve katılımcıların yorumları da yazılmaya başlanmıştır.
- Düşünce tutanağında yazı ve yorumlar tarih sıralamasına göre yer alırlar. Düşünce tutanağının sahibinin yazılarına ek olarak bu sayfaya gönderilen yazılar ve yorumlardan düşünce tutanağı sahibinin uygun gördükleri sayfaya aktarılır. Her yazıya ilişkin zaman ve kimlik bilgisinin yer alması düşünce tutanağının ciddiyetini gösterir.
- Düşünce tutanakları bir anlamda sosyal ağ niteliğindedir. Buraya yazı gönderen ve yorum yapanlar kendi aralarında bilgi alışverişinde bulunurlar, görüş ve yorumlarını paylaşırlar.
- Düşünce tutanağında yayımlanan yazı ve yorumların sorumluluğu, yazan ve sayfayı yönetenin üzerindedir. Dolayısıyla bu sayfada görülebilecek etik ve hukuk dışı davranışlar bu kişileri bağlar.

Arkadaş Edinme

Tanıdığı arkadaş bulmak: İnsanlar bir yere gittiklerinde o civarda bir arkadaşının olup olmadığını merak edebilirler. Bir tanıdığı var ise onunla buluşmak isteyebilir ya da onun görmesini istemeyebilir. Program belli bir yakınlıkta bulunan arkadaşlarının listesini ve harita üzerindeki konumlarını kişiye göstermektedir. Kişi görüşmek istediklerine aynı programı kullanarak mesaj gönderebilmektedir.

İlgi alanında birisiyle tanışmak: Bu amaçla hazırlanmış olan programlar, insanların ilgi alanları ile ilgilenmektedirler. Bu tür programı kullanıp ilgi alanları aynı olan insanlar ile tanışmak isteyenler sosyal ağa kendilerini belli ölçüde tanıtmaktadırlar. Bu tanıttıktan sonra kendisi ile tanışmak isteyenlerden istekler gelmeye başlamaktadır. Kişi gelen isteklerden uygun buldukları ile görüşmelere başlayabilir.

Tanımadığın biriyle tanışmak: Bu uygulamada sosyal ağa katılmak isteyen kişi hiç tanımadığı insanlar ile tanışmayı amaçlamaktadır. Bu ağa katılmış bir kişiye, örneğin bir lokantada yemek yerken aynı ağ üyesi biri tarafından mesaj gönderilebilir. Böylece belli bir alan içinde bulunan kişiler arasında mesajlaşma başlayabilir.

Değerlendirme

- Yakın çevrede tanıdığı birinin olup olmadığını araştırmak bir kişi için önemli olabilir. Sosyal ağın ve cep telefonunun sağladığı bu olanaktan yararlanmak istemesi doğaldır. Çevrede bulacağı kişiler, telefonunda kayıtlı olan kişiler olduğu için bir güvenlik sorunu yoktur.
- İlgi alanları aynı olan insanlar ile tanışmak isteyen kişinin amacı çok temiz olarak değerlendirilebilir. Sosyal ağda tanışacağı kişinin de niyeti temiz olabilir. Ancak her iki taraf ta birbirini kandırıyor olabilir. Dolayısıyla bu tür sosyal ağlarda dikkatli olmak gerekir.
- Tanımadığı biri ile sosyal ağda tanışmak son derece tehlikeli bir deneyim olabilir. Çünkü bu tür mesajlaşma sonunda aynı masada buluşma beklenir.